

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของครูปฐมวัย
กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

The academic administration the early childhood level based on the 4
Bhavana Dhammas, of early childhood teachers,
Cha-Uat network 2 group, under Nakhon Si Thammarat primary educational
service area office 3

มนฤดี ชูเขียน

Monruedee Chukhean

พระครูสุเมธปริยัติคุณ

Phrakrusumethpariyatikul

เกษมา ศรีสุวรรณ

Kasama Srisuwan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkomrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus

E-mail: mmxxloveyou@gmail.com

Received: 1 May 2024; Revised: 23 December 2024; Accepted: 24 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัย 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของครูปฐมวัย 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัยมี 5 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม 4) การนิเทศการศึกษา 5) การประเมินพัฒนาการ โดยการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยนี้ยังไม่เป็นระบบและยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา 2. พัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวนา 4 ของครูปฐมวัย โดยนำหลักภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วย 1) กายภาวนา 2) คีลภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา สามารถนำหลักธรรมนี้เข้ามาใช้ในการพัฒนาตนเอง ด้วยการฝึกหัดให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท

เป็นต้น, 3. นำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการ พบว่า ผลการนำเสนอมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้
และมีความเป็นประโยชน์ครบทุกองค์ประกอบ

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย, หลักภavana 4, ครูปฐมวัย, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the condition of the academic administration for early childhood teachers, 2) To develop guidelines for early childhood the academic administration. Based on the 4 Bhavana dhammas, of early childhood teachers, 3) To present guidelines for early childhood the academic administration. Based on the 4 Bhavana dhammas, of early childhood teachers, Cha-uat network 2 group, which is a qualitative research study. The researcher collected data by conducting in-depth interviews with 15 people involved, in-depth interviews with 5 experts, and group discussions with 7 experts. The tools used were interviews and group discussions. The qualitative data was analyzed through descriptive analysis.

The research results found that:

1. The condition of the academic administration for early childhood teachers has 5 aspects as follows: 1) Development of early childhood education curriculum 2) Organizing learning experiences 3) Development of innovative media 4) Educational supervision 5) Developmental assessment. The academic administration the early childhood level is not yet systematic and is not consistent with the context of the educational institution, which is not as clear as it should be, causing operations to not be in the same direction. 2. Develop guidelines the academic administration the early childhood level, based on the 4 BHAVANA dhammas, of early childhood teachers. The 4 Bhavana dhammas, consists of 1) physical meditation, 2) precepts, 3) mental meditation, and 4) wisdom meditation. This dhammas can be used in self-development. To be mindful and set in carelessness. Have oneself act within the framework of order and have good behavior. There is training for the mind to be bright. As for developing the intellect to be a reasonable person, it makes Living life is happier and more complete. 3. Present guidelines the academic administration at the early childhood level, based on the 4 Bhavana dhammas, of early childhood teachers, Cha-uat Network 2 Group, The results of the presentation are appropriate. There is a possibility and has benefits in every component Starting with the development of early childhood education curricula.

Keywords: The academic administration the early childhood level, The 4 Bhavana Dhammas, Early childhood teachers, educational service area office 3

บทนำ

ในสภาพปัจจุบันการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะสร้างประชากรให้สามารถขับเคลื่อนประเทศไปในทิศทางที่ดีขึ้นได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติให้ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพราะการศึกษาที่อยู่กับที่ย่อมหมายถึงความล้าสมัยไม่เหมาะสม ไม่คุ้มค่าประโยชน์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาของชาติ เพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในโลก (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม และวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยมีความแตกต่างจากการบริหารงานวิชาการในระดับการศึกษาอื่นกล่าวคือการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยโดยให้เกิดมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญาพร้อมพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ และเพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไปอีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ในการดำเนินงานทางวิชาการระดับปฐมวัยเพื่อปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จผู้วิจัยจึงได้มีการสังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ได้ 5 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม 4) การนิเทศการศึกษา และ 5) การประเมินพัฒนาการ

หลักภาวะ 4 หมายความว่า การเจริญ การทำให้เกิดมีขึ้น การฝึกอบรมจิตใจซึ่งมีอยู่ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ภาวะกาย Physical Development หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกายให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง 5 ด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทางในที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) ศีลภาวะ Moral Development คือการพัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อน เสียหายอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตภาวะ Emotional Development คือ การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น 4) ปัญญาภาวะ Cultivation of wisdom Intellectual Development คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญาให้รู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะสามารถทำจิตให้เป็นอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์การแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา (พระราชปวรจารย์, 2560)

กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาพะเยา 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประกอบไปด้วย 14 โรงเรียนด้วยกัน โดยในปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ได้จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2565 ผ่านการวิเคราะห์นโยบายรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัด และมีการศึกษาสภาพของเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานให้สอดคล้องตามนโยบายของรัฐบาลกำหนด

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนระดับปฐมวัย และเป็นหัวหน้าสายชั้นระดับปฐมวัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4

ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เพื่อให้ครูปฐมวัย และครูผู้สอนระดับปฐมวัยนำผลการพัฒนาแนวทางที่ได้มาปรับใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด และบรรลุตามวัตถุประสงค์ตลอดจนประสบความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยเป็นอย่างยิ่งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
- 2) เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย การสังเคราะห์เนื้อหาและศึกษาข้อมูลจากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย เพื่อนำมากำหนดประเด็นร่างแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย และนำร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย ที่ได้ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ จากนั้นปรับร่างแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เป็นประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informants) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางเบื้องต้น ก่อนนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อจะนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อรับรองแนวทางให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัย พบว่า
  - 1.1 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มีการปรับปรุงเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม สภาพปัญหาความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น ประเมินสถานภาพสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายจัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ
  - 1.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์ สามารถดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ พัฒนาการสูง เน้นเรียนอย่างมีความสุข และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การจัดกิจกรรมในลักษณะการบูรณาการผ่านการเล่น การลงมือกระทำ จากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย

1.3 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม มีการดำเนินงานโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้กับครูผู้สอนในด้านการผลิตสื่อ นวัตกรรม และการใช้สื่อ นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน

1.4 การนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเพื่อช่วยเหลือแนะนำซึ่งกันและกันในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของครูที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจและมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานใด ๆ ของสถานศึกษา

1.5 การประเมินพัฒนาการ เป็นการดำเนินงานให้ครูสามารถใช้วิธีการประเมินพัฒนาการได้ถูกต้องและเหมาะสม นำผลการประเมินพัฒนาการของเด็กมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้ครูมีการประเมินพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอโดยการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยนี้ยังไม่เป็นระบบและไม่ชัดเจนเท่าที่ควร การดำเนินการไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยพบว่า ในการพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยนั้นมีผลให้เป็นระบบการบริหารงานชัดเจน และดำเนินการไปในแนวทางเดียวกันอย่างสมบูรณ์แบบ

2.1 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ (1) ภาวะภาวะ การกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์และเป็นผู้นำครูในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชนท้องถิ่นโดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ข้อมูลสารสนเทศตามสภาพจริง (2) ศีลภาวะ ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตร ปรับปรุง พัฒนาแก้ไขหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น (3) จิตภาวะ มีความอดทนและเพียร พยายามในการประสานงานครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาและร่วมกันแก้ไขปัญหา (4) ปัญญาภาวะ รับฟังสภาพปัญหาพร้อมหาแนวทางแก้ไข เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ สนับสนุนครูให้นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน จัดระบบการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

2.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ (1) ภาวะภาวะ การส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ศีลภาวะ ส่งเสริมการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน (3) จิตภาวะ มีความเพียรพยายามพัฒนาส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (4) ปัญญาภาวะ รับฟังสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของครูให้คำปรึกษา เสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร

2.3 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ (1) ภาวะภาวะ ผู้บริหารให้การสนับสนุนครูในการใช้สื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน การจัดทำสื่อ นวัตกรรมที่สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ (2) ศีลภาวะ ส่งเสริมการนำผลการใช้สื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอนมาพัฒนาปรับปรุงให้มีความประสิทธิภาพทั้งจัดการอบรมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ในการสร้าง ผลิตสื่อ นวัตกรรม และจัดสรรงบประมาณในการผลิตสื่อการเรียนการสอน (3) จิตภาวะ ติดตามผลการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้สื่อการเรียนการสอน (4) ปัญญาภาวะ รับฟังสภาพปัญหา ความต้องการของครูและบุคลากรเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาสื่อการเรียนการสอน

2.4 การนิเทศการศึกษาตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ (1) ภาวะภาวะ ผู้บริหารกำหนดนโยบาย มาตรการและจัดระบบนิเทศการศึกษาโดยนิเทศตามสภาพจริง (2) ศีลภาวะ กำหนดให้มีการใช้เครื่องมือใน

การนิเทศที่มีความหลากหลายนำผลการนิเทศการศึกษามาใช้ในการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (3) จิตภาวนามีความเพียรพยายามมุ่งมั่นในการเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอน (4) ปัญญาภาวนา ผู้บริหารรับฟังสภาพปัญหาเพื่อแก้ไขปรับปรุงพัฒนาระบบการนิเทศเพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

2.5 การประเมินพัฒนาการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ (1) กายภาวนา ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบาย และวิสัยทัศน์ด้านการประเมินพัฒนาการที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการประเมินพัฒนาการผู้เรียนอย่างเป็นระบบ (2) ศีลภาวนา กำหนดนโยบายในการสร้างคู่มือการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์มาตรฐานจัดให้มีข้อมูลสารสนเทศในการดำเนินการประเมินพัฒนาการผู้เรียน เพื่อให้เห็นความก้าวหน้า สภาพปัญหาที่ต้องพัฒนาตามมาตรฐาน และตัวชี้วัด (3) จิตภาวนา ติดตามการดำเนินให้มีความถูกต้องตามมาตรฐานการประเมินพัฒนาการตรวจสอบความก้าวหน้าของผู้เรียน (4) ปัญญาภาวนา ส่งเสริมนำผลการประเมินพัฒนาการผู้เรียนไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อเป็นการตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน และได้ข้อมูลสะท้อนกลับไปยังคุณภาพครูผู้สอนนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาเขต 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิในการร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่า มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความเป็นประโยชน์ครบทุกองค์ประกอบ ในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ดังนี้

3.1 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดำเนินการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นตามสภาพจริง (กายภาวนา) มีการปรับปรุง พัฒนาแก้ไขหลักสูตร (ศีลภาวนา) มีความอดทน พยายามร่วมกันแก้ไขปัญหา (จิตภาวนา) และรับฟังปัญหาแก้ไข เสนอแนะและนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร (ปัญญาภาวนา)

3.2 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดำเนินการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กายภาวนา) วิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหาการเรียนการสอน (ศีลภาวนา) มีความเพียรพยายาม ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (จิตภาวนา) และรับฟังปัญหาให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร (ปัญญาภาวนา)

3.3 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม ดำเนินการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ สนับสนุนให้ครูใช้สื่อ นวัตกรรมที่สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ (กายภาวนา) นำผลการใช้สื่อ นวัตกรรมมาพัฒนาปรับปรุง พร้อมทั้งอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ (ศีลภาวนา) มีการติดตามผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาตามเกณฑ์ (จิตภาวนา) และรับฟังสภาพปัญหา ความต้องการของครูเกี่ยวกับการใช้สื่อ นวัตกรรม (ปัญญาภาวนา)

3.4 การนิเทศการศึกษา ดำเนินการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ นโยบายมาตรการและจัดระบบนิเทศการศึกษาโดยนิเทศตามสภาพจริง (กายภาวนา) มีการใช้เครื่องมือในการนิเทศที่มีความหลากหลาย นำผลการนิเทศมาส่งเสริม สนับสนุนช่วยเหลือพัฒนาครู (ศีลภาวนา) มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นในการเสนอแนะและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอน (จิตภาวนา) และรับฟังปัญหา แก้ไข ปรับปรุงพัฒนาระบบการนิเทศเพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ (ปัญญาภาวนา)

3.5 การประเมินพัฒนาการ ดำเนินการตามหลักภาวะ 4 ดังนี้ กำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาตามเกณฑ์ (กายภาวนา) สร้างคู่มือการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์

มาตรฐาน และมีข้อมูลสารสนเทศ (สีลภาวะ) มีการติดตาม ตรวจสอบ การประเมินผล (จิตภาวะ) และส่งเสริมนำผลการประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนตามมาตรฐาน (ปัญญาภาวะ)

อภิปรายผล

1) สภาพการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูปฐมวัย มี 5 ด้าน ดังนี้ (1) การพัฒนาหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสถานศึกษาที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม สภาพ ปัญหาความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น (2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การจัดกิจกรรมและ ประสบการณ์ให้กับผู้เรียนที่สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์ สามารถดำเนินการพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพ พัฒนาการสูง เน้นเรียนอย่างมีความสุข และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม ให้ความรู้กับครูผู้สอนในด้านการผลิตสื่อ นวัตกรรม และการใช้สื่อ นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน (4) การนิเทศการศึกษา ปรับปรุงประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของครูที่ทำให้ครูมีความพึงพอใจและมีกำลังใจที่จะ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาดำเนินงานใด ๆ ของสถานศึกษา (5) การประเมินพัฒนาการ ครูสามารถใช้วิธีการประเมินพัฒนาการได้ถูกต้องและเหมาะสม นำผลการประเมินพัฒนาการของเด็กมา ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้ครูมีการประเมินพัฒนาการเด็กอย่างสม่ำเสมอซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ กาญจนา จันทระประจำ (2561) เรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูใน โรงเรียนอำเภอเมืองตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 โดยมีผลการศึกษาสภาพ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนในกลุ่มอำเภอเมืองตาก พบว่า ทั้ง 6 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลครอบครัวองค์กร 2) ด้านนิเทศการศึกษา 3) ด้าน การพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 5) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) ด้านการวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนและ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรวิไล สุรินทร์ขุมพู่ (2564) เรื่อง รูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยการบริหารหลักสูตร องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการบริหารหลักสูตร องค์ประกอบที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยบูรณาการแนวคิดทฤษฎีปัญหาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเป็น องค์รวม องค์ประกอบที่ 4 ประสิทธิภาพการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวมและผลการประเมินความ เหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

2) พัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย มีการ ดำเนินการ ดังนี้

2.1) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับ ความ ต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นตามสภาพจริง (กายภาวะ) มีการปรับปรุง พัฒนาแก้ไข หลักสูตร (สีลภาวะ) มีความอดทน พยายามร่วมกันแก้ไขปัญหา (จิตภาวะ) และรับฟังปัญหาแก้ไข เสนอแนะและนิเทศติดตามการใช้หลักสูตร (ปัญญาภาวะ)

2.2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กายภาวะ) มีการวิเคราะห์ปัญหา แก้ไขปัญหาการเรียนการสอน (สีลภาวะ) มีความเพียรพยายาม ส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง (จิตภาวะ) และรับฟังปัญหาให้คำปรึกษา เสนอแนะ แก้ไขปัญหา การจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของหลักสูตร (ปัญญาภาวะ)

2.3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม โดยสนับสนุนให้ครูใช้สื่อ นวัตกรรมที่สอดคล้องกับแผนการจัดการ เรียนรู้ (กายภาวะ) นำผลการใช้สื่อ นวัตกรรมมาพัฒนาปรับปรุงพร้อมทั้งอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้

(ศีลภาวะ) มีการติดตามผลให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาตามเกณฑ์ (จิตภาวะ) และรับฟังสภาพ
ปัญหา ความต้องการของครูเกี่ยวกับการใช้สื่อ นวัตกรรม (ปัญญาภาวะ)

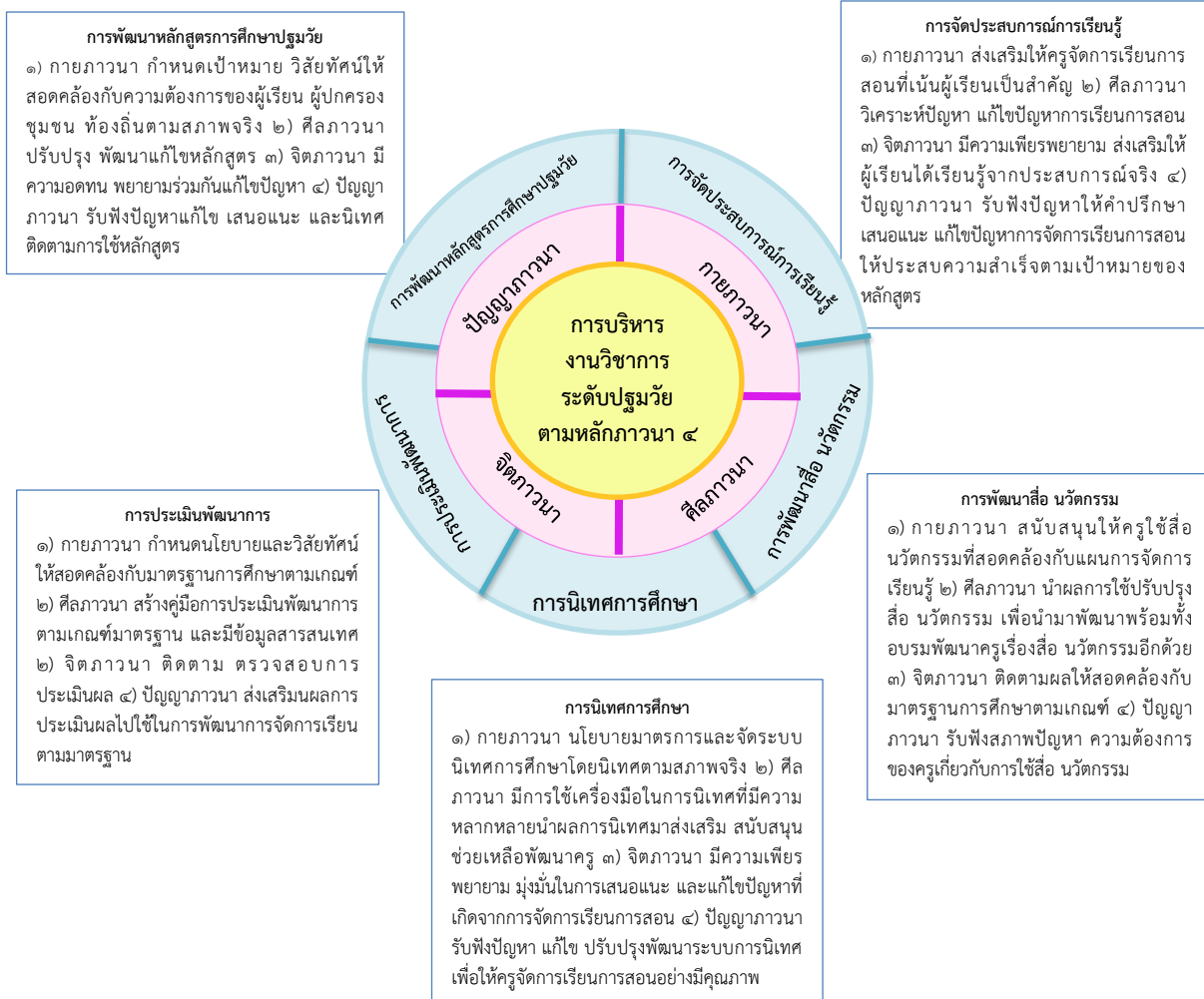
2.4) การนิเทศการศึกษา ดำเนินการตามนโยบายมาตรการและจัดระบบนิเทศการศึกษาโดยนิเทศ
ตามสภาพจริง (กายภาวะ) มีการใช้เครื่องมือในการนิเทศที่มีความหลากหลายนำผลการนิเทศมาส่งเสริม
สนับสนุนช่วยเหลือพัฒนาครู (ศีลภาวะ) มีความเพียรพยายาม มุ่งมั่นในการเสนอแนะและแก้ไขปัญหาที่เกิด
จากการจัดการเรียนการสอน (จิตภาวะ) และรับฟังปัญหา แก้ไข ปรับปรุงพัฒนาระบบการนิเทศเพื่อให้ครู
จัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ (ปัญญาภาวะ)

2.5) การประเมินพัฒนาการ โดยกำหนดนโยบายและวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับมาตรฐาน
การศึกษาตามเกณฑ์ (กายภาวะ) สร้างคู่มือการประเมินพัฒนาการตามเกณฑ์มาตรฐาน และมีข้อมูล
สารสนเทศ (ศีลภาวะ) มีการติดตาม ตรวจสอบ การประเมินผล (จิตภาวะ) และส่งเสริมนำผลการ
ประเมินผลไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนตามมาตรฐาน (ปัญญาภาวะ)

3) นำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่ม
เครือข่ายสถานศึกษาเขต 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3
พบว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย มีจำนวน 5 ด้าน ดังนี้ (1) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
(2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม (4) การนิเทศการศึกษา (5) การประเมิน
พัฒนาการ และเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาทมีการกระทำตนให้ตั้งอยู่ใน
กรอบ ระเบียบ และมีความประพฤติที่ดีงาม มีการอบรมจิตให้มีความผ่องใส การพัฒนาปัญญาให้เป็นผู้มีเหตุมี
ผลจึงทำให้การดำเนินชีวิตในประจำวันมีความสุขอย่างสมบูรณ์ขึ้น โดยนำหลักภาวะ 4 เข้ามาใช้ในการ
พัฒนาการดำเนินงาน ดังนี้ 1) การประชุมสร้างข้อตกลงร่วมกัน (กายภาวะ) 2) ดำเนินงานด้วยความมุ่งมั่น
(ศีลภาวะ) 3) ตรวจสอบ ติดตามด้วยความรอบคอบ (จิตภาวะ) และ 4) ส่งเสริม ปรับปรุงแก้ไข (ปัญญา
ภาวะ) โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ครบทุก
องค์ประกอบในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดนพดล หนูธมโน
(2554) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาเด็กตามหลักภาวะ 4: กรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัด
ทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย พบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาเด็กตาม
หลักภาวะ 4: กรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์วัดทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนมี
ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเด็กตามหลักภาวะ 4 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า
ด้านศีลภาวะ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่เหลือน้อยอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความ
คิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาเด็กตามหลักภาวะ 4 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชน
ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาพุทธศาสนิกชน
ตามหลักภาวะ 4 โดยภาพรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แผนผังสรุปขั้นตอนแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3

สรุป

จากการวิจัย สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัยกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 ในการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย 2) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม 4) การนิเทศการศึกษา 5) การประเมินพัฒนาการ 2) พัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย โดยนำหลักภาวะ 4 ซึ่งประกอบด้วย (1) กายภาพ (2) สติภาพ (3) จิตภาพ (4) ปัญญาภาพ สามารถนำหลักธรรมนี้เข้ามาใช้ในการพัฒนาตนเอง ให้มีสติตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีการกระทำตนให้ตั้งอยู่ในกรอบระเบียบและมีความประพฤติที่ดีงาม มีการอบรมจิตใจให้มีความผ่องใส ส่วนการพัฒนาปัญญาให้เป็นผู้มีเหตุผล จึงทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุขอย่างสมบูรณ์ขึ้น 3) นำเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาชะอวด 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่า ผลการนำเสนอมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีความ

เป็นประโยชน์ครบทุกองค์ประกอบ โดยเริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การนิเทศการศึกษาตลอดจนการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนและในแต่ละสถานศึกษาจะต้องมีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อเข้าร่วมกันประชุม ปรึกษา วางแผนในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจนและเหมาะสมผ่านการวิเคราะห์และทำความเข้าใจบริบท ของสถานศึกษานั้น ๆ โดยควรนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 มาเป็นหลักสูตรกลางในการ บูรณาการภายใต้สิ่งแวดล้อม บริบทสังคม ชุมชนของแต่ละสถานศึกษาเพื่อให้การบริหารงานวิชาการระดับ ปฐมวัยมีความชัดเจนและทำให้มีความเป็นระบบ ระเบียบสามารถเรียนรู้ได้ง่าย และเข้าใจตรงกันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตามหลักภาวะ 4 ของครูปฐมวัย กลุ่ม เครือข่ายสถานศึกษาเขต 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ควรมีแนวทางในการ ดำเนินงานพัฒนาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 ควรร่วมกันวางแผนและ พัฒนาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย เพื่อให้ครูผู้รับผิดชอบนำไปเป็นแบบแผนและปรับใช้ในการ บริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยให้เหมาะสมกับบริบทและความจำเป็นของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1 ด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูผู้สอน จัดการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย รับฟังสภาพปัญหา ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนของครู พร้อมทั้งให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่ชัดเจน

2.2 ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครู ใช้สื่อ นวัตกรรมในการจัดการเรียน การสอนที่สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีการพัฒนา ปรับปรุงสื่อ นวัตกรรมให้มี ประสิทธิภาพและให้ครูเข้าร่วมอบรมพัฒนาสื่อ นวัตกรรมทางการศึกษาพร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในการ ผลิตสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน มีการติดตามผลการใช้สื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน และรับฟังสภาพ ปัญหาความต้องการเกี่ยวกับการใช้สื่อ นวัตกรรมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาสื่อ นวัตกรรมให้ดีที่สุด

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยตาม หลักภาวะ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

3.2 ควรมีการวิจัยวิธีการปรับใช้หลักภาวะ 4 มาใช้ในการบริหารงานด้านอื่น ๆ ในสถานศึกษาให้ เกิดประสิทธิภาพ

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยการประยุกต์หลักภาวะ 4 กับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและ ครูผู้สอนในการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี กรุงเทพมหานคร: ชุมชมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กาญจนา จันทระจำ. (2563). แนวทางการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยของครูในโรงเรียนอำเภอ เมืองตาก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ฉัตรวิไล สุรินทร์ชมพู. (2564). รูปแบบการบริหารหลักสูตรระดับปฐมวัยที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเป็นองค์รวม. วิทยานิพนธ์ศึกษบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พระปลัดนพดล หนูธมโน. (2554). การพัฒนาเด็กตามหลักทฤษฎี ๔: กรณีศึกษาศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ วัดทุ่งครุ เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปวรจารย์. (2560). พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่พิเศษ. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก.